

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-81-20>Іванов А. М.
Савельєва І. В.

Одеський національний морський університет

ОБРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ТЕРИТОРІАЛЬНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

Досліджено сучасні аспекти економічного управління землями територіально-рекреаційного комплексу України. Методи, які використовуються для економічного оцінювання, не завжди можуть бути визначені за розробленими раніше методиками. Під час визначення ефективності управління землями територіальних рекреаційних комплексів, крім визначення ефективності капітальних вкладень у збереження природного розмаїття, необхідно враховувати витрати на устаткування, послуги та інші транспортні витрати, а також на охорону ТРК. Розрахунок еколого-економічного збитку від забруднення слід здійснювати як грошовий вираз усіх видів негативних наслідків забруднення природного довкілля. Як результат – удосконалено методiku оцінювання ефективності управління землями ТРК шляхом поєднання суми ефекту від прямого та непрямого їх використання.

Ключові слова: економічна ефективність, ефект управління, економічний ефект, управління, територіально-рекреаційний комплекс (ТРК), земельний кадастр, земельний ресурс.

Постановка проблеми. З 1991 року Україна проводить одну із найдовших земельних реформ у новітній історії, яка багатьма науковцями сприймається неоднозначно. У межах реформи до приватної власності вже перейшло майже 31,5 млн га земель, створено майже 7 млн нових земельних ділянок та інфраструктуру для ринку землі [1]. Однак реформа залишається незавершеною і науково необґрунтованою, оскільки обмеження продажу близько 41 млн га порушує конституційні права 7 млн приватних власників земельних ділянок, обмежує доступ до фінансування, зростання продуктивності праці та податкових надходжень.

Землі оздоровчого, рекреаційного, природно-заповідного призначення, які б мали увійти після створення державного земельного кадастру до територій рекреаційних комплексів, частково увійшли до складу територій сільськогосподарського та іншого призначення, що вкрай неможливо (як приклад – земельні угіддя майже усіх населених пунктів, які розташовані у межах національного природного парку Білобережжя Святослава, що на Кінбурнському півострові) [2].

Саме для виправлення недоліків чинного кадастру та з метою ефективного наступного етапу земельної реформи слід науково обґрунтувати економічну ефективність управління землями, які реально мають входити до складу територіально-рекреаційного комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній українській науці є багато наукових праць, які присвячені змісту та вдосконаленню системи управління землями. Так, російськими вченими А.А. Варламовим і С.А. Гальченко пропонується використовувати під час визначення ефективності управління землями ТРК вартість валового регіонального продукту, або величину платежів за землю, а як чинники – витрати на основні види земельно-кадастрових і землевпоряджувальних робіт, чисельність працівників

земельно-кадастрової служби та ін. [3]. Удосконаленню системи управління земельними ресурсами присвячені наукові праці таких українських учених як: В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, А.Я. Сохнич [4], Г.Д. Гуцуляк [5]. Деякі автори визначають ефективність використання землі за її валовим доходом, чистим доходом, прибутком на одиницю земельної площі валової продукції в грошовому виразі [6].

Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, в українській науці відсутня єдина позиція щодо визначення економічної ефективності землями ТРК. Особливо гострою ця проблематика є в умовах реформи земельного сектору України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні економічний ефект від користування землями ТРК різними вченими визначається по-різному. Одними – як ефект (дія, результат), оскільки воно відбиває цю економічну категорію, іншими – як соціально-економічний ефект – корисний результат економічної діяльності, вимірюваний різницею між грошовими прибутками від діяльності і грошовими витратами на її проведення [7], третіми – як різниця між вартістю продукту і витратами на його виробництво.

Сьогодні два державних органи влади – Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру та Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – одночасно формуючи державну земельну політику, також не мають єдиного бачення щодо оцінки земель ТРК.

Метою статті є обґрунтування економічної ефективності управління землями, які належать до складу земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, оздоровчих та рекреаційних земель тощо.

Виклад основного матеріалу. Під час використання земель ТРК може бути отриманий економічний, екологічний, організаційно-технологічний, соціальний ефекти, кожен з яких може бути узагальнений за системою показників (табл. 1).

Система показників використання земельних ресурсів ООПТ за видами ефекту

Види ефекту	Показники
Економічний ефект	Інвестиційна вартість земельної ділянки; витрати на формування ділянки; окупність витрат на збереження природної території; трудомісткість і вартість робіт; чистий дохід; диференційний дохід; упущена вигода; втрати виробництва
Екологічний ефект	Екологічне розмаїття; кількість і площа контурів угідь на 1 га; кількість і видовий склад деревної рослинності; довжина екотонів на 1 км ² ; кількість і середній розмір екологічно стійких ділянок за видами угідь, шт, га; коефіцієнт лісистості території; показники територіального розміщення лінійних елементів; величина змиву ґрунтів, т/га; величина стоку опадів; величина витрат гумусу і поживних речовин, т/га; ущільнення ґрунтів, г/см ³ ; капітальні витрати на природоохоронні заходи; щорічні витрати на утримання природоохоронних споруд
Соціальний ефект	Зростання чисельності населення; скорочення захворюваності населення; збільшення тривалості життя населення; зростання зайнятості населення (число робочих місць)
Організаційно-технологічний ефект	Зниження витрат на проведення межування земель, Державний кадастровий облік і реєстрацію прав на об'єкти нерухомості; перерахування до бюджету від стягування 1 штрафу за порушення режиму природокористування.

Джерело: складено авторами на основі [7]

Землі ТРК не завжди можуть бути визначені за розробленими раніше методиками визначення ефективності управління земельними ресурсами з таких причин, як: 1) необхідність оцінки як використання земель, природоохоронної діяльності, так і самого існування ТРК; 2) ефект управління землями ТРК складається із суми ефектів різних за призначенням територій (від використання лікувальних грязей, природних мінеральних, термальних та інших джерел і т. ін.), що особливо охороняються, що визначає необхідність застосування різних методик розрахунку економічного ефекту; 3) відсутність систематизованих відомостей про витрати і прибутки від здійснення природоохоронної діяльності національних парків, заповідників та інших ТРК; 4) неповнота інформації у Державному земельному кадастрі про землі ТРК.

Розроблення наукових основ ефективного управління територіальним рекреаційним комплексом (ТРК) потребує врахування й оцінки таких чинників, як: 1) збереження природного розмаїття; 2) дотримання природоохоронних вимог, які визначають особливі умови відпочинку на площах, що охороняються; 3) задоволення потреби у туризмі і відпочинку в незайманій природі як чинника розвитку додаткових послуг і благоустрою території.

Найбільш складним як у методичному плані, так і в практичному аналізі, є економічна оцінка результату збереження біорозмаїття. Виокремлюють 3 групи результатів збереження біорозмаїття на територіях, що охороняються: 1) підтримка економічного розвитку шляхом стійкого використання природних ресурсів, туризму і відпочинку, створення робочих місць; 2) підтримка балансу в природі шляхом збереження генетичного і біологічного розмаїття; 3) забезпечення можливостей для проведення наукових досліджень, екологічного моніторингу, освіти.

Відповідно до виділених груп застосовують кількісні оцінки результату збереження біорозмаїття: доходу від прямого і непрямого використання природних ресурсів, а також ефекту наявності біорозмаїття. Найчистіше під час оцінки територій, що охороняються, розраховуються прямі прибутки від туризму і рекреації, використання деревини та інших багатств лісу. У меншому ступені розраховуються зв'язані прибутки від збереження ґрунту і запобігання ерозії, захисту від повеней, поглинання вуглецю. Вираження у грошовій формі ефекту збереження біорозмаїття найпроблематичніше. Кількісне співвідношення між основними складовими ефекту територій, що охороняються, має велику розбіжність у різних проектах. Така

ситуація у заповідній справі відбиває загальний спад інвестиційної активності в країні. За наявними прогнозами для підтримки державних особливо охоронних територій необхідно значно збільшити і загальні витрати, і капіталовкладення.

Світова практика аналізу охоронних територій вказує на необхідність урахування разом з прямими непрямыми витрати, а також поточні витрати. Новими для вітчизняної практики можуть стати такі складові прямих капітальних витрат, як витрати на купівлю землі, на переселення людей до особливо охоронних територій. Під непрямыми витратами розуміють втрати, що виникають у результаті наявності території, що охороняється. До них відносять витрати господарств, суміжних з охоронною територією. Альтернативні витрати – це економічні вигоди, які витрачаються в результаті створення території, що охороняється. Ці витрати передбачають вартість продукції, отриманої за альтернативного використання території. Це продукція поточного, майбутнього і можливого використання ресурсів території. Для багатьох ТРК альтернативні витрати можуть бути високими. Використання їх може забезпечувати істотну частину місцевого бюджету. У цьому разі місцеві органи влади зацікавлені чинити спротив ухваленню рішення про створення ТРК. Коли витрати і результати збереження біорозмаїття отримали оцінку у грошовій формі, постає наступне завдання – оцінка ефективності витрат.

Розрахунки абсолютної ефективності капітальних вкладень в екологію ТРК засновані на зіставленні витрат і результатів і мають на меті визначити загальну величину економічного ефекту від охорони середовища і окремих заходів щодо збереження природних ресурсів. Показник загальної економічної ефективності екологічних капітальних вкладень визначається як різниця між сумарною величиною ефекту від збереження природи і поточними витратами на підтримку природоохоронних комплексів, віднесена до капітальних вкладень, що викликали цей результат. Іншими словами, цей показник є сумарною величиною окремих видів ефекту, отриманих у результаті проведення природоохоронних заходів і віднесених до капітальних вкладень, що викликали ефекти:

$$E = \frac{E_p - C}{K}, \quad (1)$$

де E – показник загальної ефективності екологічних капітальних вкладень; E_p – ефект природоохоронних заходів; C – річні експлуатаційні витрати; K – капітальні вкладення екологічного характеру.

Разом із показниками ефективності у вартісній формі використовується показник абсолютної екологічної ефективності капітальних вкладень, який розраховується як ефект збереження природи у натуральному вираженні на одиницю капіталовкладень:

$$H = \frac{E_p \times C}{K}, \quad (2)$$

де p – натуральний показник збереження природи на одиницю капітальних вкладень.

Тут ефект наявний у натуральній і первинній формі, оскільки прямим і безпосереднім результатом заходів щодо збереження природи є площа природоохоронних територій, число рідкісного біорозмаїття та ін. Показники ефективності у натуральному виразі використовуються як доповнюючі показники ефективності у вартісній формі. Показники натуральні легко розраховуються і не потребують збору великого обсягу інформації. Незважаючи на простоту розрахунку, показники екологічної ефективності мають низку недоліків, основним з яких є те, що вони не відбивають загальну величину ефекту від збереження природи. Крім того, можлива розбіжність динаміки вартісних і натуральних показників ефективності.

Показники екологічної ефективності можуть використовуватися як проміжна характеристика під час обґрунтування інвестицій, визначення розмірів капітальних вкладень для досягнення певного екологічного ефекту або розрахунку капіталовкладень, необхідних для досягнення ефекту, що не має грошового виразу. З метою уточнення розмірів первинного екологічного ефекту доцільно вводити спеціальні коефіцієнти. Якщо результат природоохоронного заходу – скорочення викидів забруднюючих речовин до дозволу, то для коригування використовуються коефіцієнти шкідливості кожного з хімічних елементів, що викидаються та забруднюють територію ТРК.

Для економічного аналізу витрат показник «площа охоронної території» (заповідник, заказник, парк і т.д.) має бути доповнений іншими біологічними характеристиками дикої природи, а також економічними показниками. Важливе значення під час проектування природоохоронних заходів, вибору варіантів збереження природи має розрахунок порівняльної ефективності інвестицій. Для цього використовуються методи економічного порівняння варіантів, рекомендовані Типовою методикою визначення економічної ефективності капітальних вкладень. Перевагу має варіант із найменшою величиною приведених витрат, тобто суми поточних витрат і капітальних вкладень на збереження природи, приведених до однакової розмірності:

$$C + E_n \times K \rightarrow \min, \quad (3)$$

Критерій приведених витрат дає змогу вибрати такий варіант, який забезпечує найбільш ефективне використання капітальних вкладень для досягнення заданого результату.

Якщо за порівнюваними варіантами капітальні вкладення здійснюються в різні терміни, а поточні витрати змінюються у часі, то необхідно приводити витрати пізніших років до теперішнього моменту. Для цього використовується коефіцієнт приведення, що обчислюється за формулою:

$$B = \frac{1}{(1 + E)^t} \quad (4)$$

де t – період приведення в роках; E – норматив для приведення різночасних витрат. Норматив

для приведення різночасних витрат враховується у розмірі 8%, а для витрат на охорону і відновлення лісових ресурсів – 3% [8].

Критерій порівняльної ефективності заходів, що мають тривалі терміни реалізації і досягнення ефекту, може бути виражений за допомогою формули:

$$\sum_t \frac{K_t + C_t}{(1 + E)^t} \quad (5)$$

Для порівняння витрат і результатів під час оцінки проектів слід використовувати три критерії: чиста приведена цінність, коефіцієнт вигоди витрати, внутрішня ставка доходу. Показник чистої приведеної цінності визначається як ціна чистого доходу, отримана шляхом дисконтування прибутків і витрат до базового року проекту за формулою:

$$NPV = \sum_t \frac{B_t + C_t}{(1 + E)^t} \quad (6)$$

Коефіцієнт розраховується як дисконтовані вигоди проекту, які поділені на дисконтовані витрати. Якщо коефіцієнт дорівнює 1, то проект дає нульовий чистий приведений дохід, а дисконтовані вигоди дорівнюють дисконтованим витратам. Коефіцієнт менше 1 означає, що проект неефективний. Коефіцієнт розраховується за формулою:

$$\frac{B}{C} = \frac{\sum \frac{B_t}{(1 + R)^t}}{\sum \frac{C_t}{(1 + r)^t}} \quad (7)$$

Внутрішня ставка доходу визначається як таке значення відсоткової ставки, яка приводить до відповідності сьогоденної цінності витрат і результатів. Чисельне значення внутрішньої ставки доходу знаходиться ітеративним шляхом за стандартною програмою з рівняння:

$$\sum_t \frac{B_t - C_t}{(1 + RRR)^t} = 0 \quad (8)$$

Внутрішня ставка доходу широко використовується у фінансових розрахунках. Цей показник вказує, за якого значення чиста приведена цінність проекту дорівнює 0. Розрахована ставка потім порівнюється з іншими фінансовими показниками, нормою відсотка, ставкою дисконтування і визначається, наскільки проект привабливий фінансово та економічно. Розрахунки за цими критеріями дозволяють класифікувати проекти як прибуткові на рівні господарства і ефективні на рівні суспільства.

Проте під час визначенні ефективності управління землями територіальних рекреаційних комплексів, крім визначення ефективності капітальних вкладень у збереження природної розмаїття необхідно, на думку автора, враховувати інші складники ефекту.

Авторами пропонується методика оцінки ефективності управління землями ТРК.

Загальний ефект управління землями ТРК (економічний, екологічний, соціальний) визначається як сума ефекту від прямого використання, непрямого використання, існування ТРК і інформаційного забезпечення землекористування:

$$E_{\text{упр}} = E_{\text{прям}} + E_{\text{опос}} + E_{\text{исн}} + E_{\text{инф}}, \quad (9)$$

де $E_{\text{прям}}$ – ефект від прямого використання території ТРК; $E_{\text{опос}}$ – ефект від опосередкованого використання території ТРК; $E_{\text{исн}}$ – ефект існування ТРК; $E_{\text{инф}}$ – ефект інформаційного забезпечення управління землями ТРК.

Ефект від прямого використання ТРК можна визначити як суму таких ефектів: рекреаційного використання території, використання продукції природних ресурсів (грязей, джерел тощо), продукції «стійкого» полювання (без збитку для відтворення популяцій тваринного світу), продукції «стійкого» рибальства, побічної продукції лісу (грибів, ягід, горіхів).

Під час визначення ефекту необхідно враховувати витрати на устаткування, послуги та інші транспортні витрати; а також на охорону ТРК.

Ефект від опосередкованого використання визначається на основі соціальних наслідків оздоровчого ефекту рекреації.

Непряма економічна вигода може бути отримана за рахунок збереження здоров'я під час відпочинку та економії на оплаті бюлетенів:

$$E_{\text{онос}} = K \times T_B \times C_{\text{бюл}} \quad (10)$$

де $E_{\text{онос}}$ – ефект від опосередкованого використання ТРК; K – річний потік відвідувачів ТРК; T_B – проведений час відпочинку; $C_{\text{бюл}}$ – вартість оплати бюлетеня за 1 тиждень, виходячи із середньомісячної заробітної плати грн/міс.

Розрахунок еколого-економічного збитку від забруднення ТРК, що є інтегральною узагальнюючою оцінкою негативних наслідків проведення господарської діяльності, здійснюється як грошовий (вартісний) вираз усіх видів негативних наслідків забруднення природного довкілля, зумовлених певним видом діяльності. Загальний економічний збиток від забруднення ТРК має розглядатися як сума частинних видів збитку:

$$Z_{\text{екзб}} = Z_{\text{об}} + Z_{\text{вод}} + Z_{\text{рекр}} + Z_{\text{інші}} \quad (11)$$

де $Z_{\text{об}}$ – збиток об'єктам ТРК (рослинному і тваринному світу, ландшафтам, природним пам'яткам і об'єктам); $Z_{\text{вод}}$ – збиток через погіршення кількісних і якісних характеристик поверхневих і підземних вод; $Z_{\text{рекр}}$ – збиток від зниження рекреаційної, естетичної та іншої цінності і придатності при використанні водних, земельних й інших угідь; $Z_{\text{інші}}$ – інші види збитку (збиток унаслідок дії кислотних дощів і оксидів сірки на споруди, металеві конструкції, зміни стійкості покриттів). Загальна величина економічного збитку кількісно розраховується як сума двох складників: а) витрат на попередження дії забрудненого середовища на об'єкти забруднення (реципієнтів); б) витрат,

спричинених дією забрудненого середовища безпосередньо на реципієнтів.

Кількісно величина економічного збитку від забруднення природного довкілля може бути визначена трьома методами: прямого рахунку в контрольному (умовно чистому) районі; математичного моделювання (в т. ч. за допомогою методів багатофакторного аналізу); комбінованого [9].

Кожен із цих методів має свої переваги і недоліки. З цього погляду вони не є альтернативними і взаємно неприпустимими. Вибір методу передбачає облік як конкретних умов проведення досліджень (терміни роботи, наявність початкової інформації і т. д., так і основних особливостей джерела і об'єктів забруднення). Тому витрати забруднення визначаються відповідно до загальної формули:

$$Z = Z + Y + R \quad (12)$$

де Z – витрати забруднення; Z – сумарний (поточні і капітальні) витрати; Y – залишковий економічний збиток від забруднення природного довкілля; R – соціально-економічна оцінка екологічного ризику.

Основне призначення показника витрат забруднення полягає в тому, що він є інтегральною соціально-економічною оцінкою варіантів діяльності конкретного об'єкта природокористування з погляду інтересів регіону або муніципального утворення. Тому мінімізація сукупних витрат забруднення для різних альтернативних варіантів діяльності у сфері природокористування й охорони природного середовища дає змогу здійснити вибір найбільш прийняттого варіанту на основі компромісу між задоволенням соціально-економічних і екологічних потреб населення в умовах обмеженості ресурсів господарської діяльності.

Висновки і пропозиції. Таким чином, нами запропоновані доповнення до загальноприйнятої методики оцінювання ефективності управління землями ТРК. Загальний ефект управління землями ТРК визначається як сума ефектів від прямого та непрямого використання. Під час визначення ефекту слід враховувати витрати на охорону ТРК та інші витрати.

Розрахунок еколого-економічного збитку від забруднення ТРК пропонується здійснювати як грошовий (вартісний) вираз усіх видів негативних наслідків забруднення навколишнього середовища ТРК, зумовлених певним видом господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Земельна реформа створює передумови для переходу до федеративного устрою. URL: <https://zib.com.ua/ua> (дата звернення: 01.04.2020).
2. Іванов А. М. Визначення ефективності рекреаційно-туристичної діяльності (на прикладі НПП «Кінбурнська коса»). *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2010. № 4(12). С. 44–47.
3. Іванов А. М. Особливості управління землями ТРК. *Науковий збірник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури «Економічний простір»*. 2013. № 69. С. 114–122.
4. Горлачук В. Г., В'юн В. Г., Сохнич А. Я. Управління земельними ресурсами / В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, А. Я. Сохнич. Миколаїв : Видавництво Миколаївської філії Національного університету «Києво-Могилянська академія», 2001. 316 с.
5. Гуцуляк Г. Д., Микула О. Я. Окремі питання теорії управління земельними ресурсами. *Вісник Львівського державного аграрного університету*. 1997. № 1. С. 111–114.
6. Варламов А. А., Гальченко С. А. Управление земельными ресурсами: учебное пособие / А. А. Варламов, С. А. Гальченко. Москва : Государственный университет по землеустройству, 2003. 240 с.
7. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азриляна. 4-е изд., доп. и перераб. Москва : Институт новой экономики, 1999. 160 с.
8. Соловьева С. В. Оценка эффективности инвестиций в охраняемые территории : сб. научных трудов. Москва : Московский государственный университет, 2005. С. 34–39.
9. Іванов А. М. Інституціональні аспекти рекреаційного землекористування. *Науковий журнал Луцького національного технічного університету «Економічний форум»*. 2018. № 2. С. 178–182.

References:

1. Zemelna reforma stvoryue peredumovi dlya perekhodu do federativnogo ustroyu [Land reform creates the preconditions for the transition to a federal system]. URL: <https://zib.com.ua/ua> (data zvernennya: 01.04.2020).

2. Ivanov A.M. (2010). Vyznachennya efektyvnosti rekreatsinyo-turistichnoï diyalnosti (na przykladi NPP «Kinburnska kosa»). [Determination of efficiency of recreational and tourist activity (on the example of Kinburn Spit NPP)]. *Visnik Berdianskogo universitetu menedzhmentu i biznesu*, no. 4(12), pp. 44–47.
3. Ivanov A. M. (2013). Osoblyvosti upravlinnya zemlyami TRK [Features of TRC land management]. *Naukoviy zbirnik Pridniprovs'koi derzhavnoi akademii budivnitstva t arkhitekturi «Yekonomichnyi prosti»*, no. 69, pp. 114–122.
4. Gorlachuk V.G., V'yun V.G., Sokhnich A.Ya. (2001). Upravlinnya zemelnimi resursami [Land Management]. Mikolaïv : Vidavnistvo Mikolaïvs'koi filii Natsionalnogo universitetu «Kievo-Mogilyanska akademiya», p. 316.
5. Gutsulyak G.D., Mikula O.Ya. (1997). Okremi pitannya teorii upravlinnya zemelnimi resursami [Some issues of the theory of land management]. *Visnik Lvivskogo derzhavnogo agrarnogo universitetu*, no. 1, pp.111–114.
6. Varlamov A.A., Galchenko S.A. (2003). Upravlenie zemelnymi resursami: uchebnoye posobie [Land Management: A Tutorial]. Moskva: Gosudarstvennyi universitet po zemleustroystvu, 240 p.
7. Bolshoy ekonomicheskii slovar / Pod red. A.N. Azrilyana. 4-e izd., dop. i pererab. (1999). [Big economic dictionary]. Moskva: Institut novoy ekonomiki, 160 p.
8. Soloveva S.V. (2005). Otsenka efektyvnosti investitsiy v okhranyaemye territorii [Assessment of the effectiveness of investments in protected areas]: sb. nauchnykh trudov. Moskovskiy gosudarstvennyy universitet, pp. 34–39.
9. Ivanov A.M. (2018). Institucionalni aspekti rekreatsinyogo zemlekoristuvannya [Institutional aspects of recreational land use]. [Elektronnyi resurs]. *Naukoviy zhurnal Lutskogo natsionalnogo tekhnichnogo universitetu «Yekonomichnyi forum»*, no. 2, pp. 178–182.

**Иванов А. Н.
Савельева И. В.**

Одесский национальный морской университет

ОБОСНОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЛЯМИ ТЕРРИТОРИАЛЬНО-РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА

Резюме

Исследованы современные аспекты экономического управления землями территориально-рекреационного комплекса Украины. Методы, используемые для экономической оценки, не всегда могут быть определены по разработанным ранее методикам. При определении эффективности управления землями территориально-рекреационных комплексов, кроме определения эффективности капитальных вложений в сохранение природного разнообразия, необходимо учитывать расходы на оборудование, услуги и другие транспортные расходы, а также на охрану ТРК. Расчет эколого-экономического ущерба от загрязнения следует осуществлять как денежное выражение всех видов негативных последствий загрязнения природной среды. Как результат – усовершенствована методика оценки эффективности управления землями ТРК путем объединения суммы эффекта от прямого и косвенного их использования.

Ключевые слова: экономическая эффективность, эффект управления, управление, территориально-рекреационный комплекс (ТРК), земельный кадастр, земельный ресурс.

**Ivanov Andrii
Savelieva Irina**

Odessa National Maritime University

RATIONALE OF ECONOMIC EFFICIENCY OF LAND MANAGEMENT OF THE TERRITORIAL-RECREATION COMPLEX

Summary

The modern aspects of economic management of lands of the territorial and recreational complex of Ukraine are investigated. In today's socio-economic situation, when using land territorial and recreational complex can be obtained economic, environmental, organizational, technological, social and other effects. However, the methods used for economic evaluation cannot always be determined by previously developed and implemented methods. The most difficult methodological and practical analysis is the economic assessment of the environmental conservation of the natural-territorial complex. In determining the effectiveness of land management of territorial recreational complexes, in addition to determining the effectiveness of capital investments in the conservation of natural diversity, it is necessary to consider other components of the effect. In determining the effect, it is necessary to take into account the costs of equipment, services and other transportation costs, as well as the protection of all components of the territorial and recreational complex. The effect of indirect use is determined on the basis of the social effects of the wellness and recreational effects of recreation. Indirect economic benefits can be gained by maintaining health while resting and saving on newsletters. The calculation of ecological and economic damage from pollution of the territorial and recreational complex, which is an integral generalized assessment of the negative consequences of economic activity, is carried out as a monetary expression of all kinds of negative consequences of pollution of the natural environment caused by a certain type of activity. The purpose of the pollution cost indicator is that it is an integrated socio-economic assessment of the variant (s) of activity of a particular environmental asset in terms of the interests of the region or municipality. Minimizing the cumulative cost of contamination makes it possible to choose the most appropriate option. As a result, the methodology for assessing the effectiveness of land management of the territorial and recreational complex has been improved by combining the sum of the effect of direct and indirect use.

Keywords: economic efficiency, management effect, economic effect, management, territorial and recreational complex (TRC), land cadastre, land resource.